

พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ประยุกต์ : มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครู
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม*

BUDDHIST INNOVATION IN APPLIED LEARNING MANAGEMENT: A NEW
DIMENSION IN LEARNING MANAGEMENT FOR SOCIAL STUDIES, RELIGION,
AND CULTURE TEACHERS IN NAKHON PHANOM PROVINCE

*มาวิน โทแก้ว, พระวิระพันธ์ เสียงเย็น

Marvin Thokaew, Phrawirapan Siangyen

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครพนม, ประเทศไทย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Nakhonphanom Buddhist College, Thailand

*Corresponding Author, Email: marwinthokew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน 2) พัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน 3) ประเมินระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม เป็นงานวิจัยและพัฒนา R&D กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังคมศึกษา จำนวน 149 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน ใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 จากประชากร จำนวน 237 คน กลุ่มทดลองชุดคู่มือเป็นนักเรียน จำนวน 129 คน แบ่งออกเป็น 4 ห้อง เครื่องมือในการศึกษาคือแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ และชุดปฏิบัติการวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน และเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ครูมีความเห็นอยู่ในระดับมาก หากการสอนที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน สามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน พบอุปสรรคสำคัญในการประยุกต์ใช้ที่เชื่อมโยงกับความไม่สนใจของนักเรียน และความไม่พร้อมของครู 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4 แบบ ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 (สำหรับการแก้ปัญหา) อิทธิบาท 4 (สำหรับการสร้างแรงจูงใจ) ไตรสิกขา (สำหรับการพัฒนาแบบองค์รวม) สัมปยุตธรรม 7 (สำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม) 3) การประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการสอนทั้ง 4 แบบที่

พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 การเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์, ครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้

Abstract

This research article aims to: (1) examine the learning management practices of Social Studies, Religion, and Culture teachers based on Buddhist principles; (2) develop a learning management process grounded in Buddhist teachings; and (3) evaluate the learning management process of Social Studies, Religion, and Culture teachers employing Buddhism-based approaches in Nakhon Phanom Province. The study employed a research and development (R&D) design. Data were collected from 15 key informants comprising experts through in-depth interviews and focus group discussions. The sample consisted of 149 Social Studies teachers, determined using Yamane's formula with a margin of error of 0.05 from a population of 237 individuals. The experimental group for the handbook intervention included 129 students across four classrooms. Research instruments included interview forms, questionnaires, focus group discussion guides, and research operation manuals. Quantitative data were analyzed using basic statistics, while qualitative data were analyzed using content analysis.

The results revealed that: (1) teachers expressed a high level of agreement that Buddhism-based instruction can foster moral and ethical development and benefit learners. Major obstacles in applying Buddhist principles were linked to students' lack of interest and teachers' lack of readiness. (2) Four learning management models integrating Buddhist teachings were developed: the Four Noble Truths (for problem-solving), the Four Paths of Accomplishment (for motivation building), the Threefold Training (for holistic development), and the Seven Qualities of a Genuine Person (for social coexistence). (3) The evaluation of the four developed instructional models demonstrated an effectiveness index of 80/80. A comparison of students' pre-test and post-test scores showed that the post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .05 level.

Keywords: Applied Buddhist Learning Innovation, Social Studies Religion and Culture Teacher, A New Dimension of Learning Management

บทนำ

ศาสนาพุทธเป็นศาสนาอเทวนิยมที่สอนให้มนุษย์พึ่งพาตนเอง เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ ไม่ได้มาจากการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ใด ๆ จุดมุ่งหมายคือการสร้างปัญญาเพื่อเข้าใจความทุกข์ตามความเป็นจริง และพัฒนาจิตใจไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยความเพียรของตนเอง หลักคำสอนสำคัญคือการเน้นการปฏิบัติมากกว่าการเชื่อตามคำบอกเล่า ดังที่ปรากฏในกาลามสูตร ซึ่งเป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธเจ้าประทานแก่ชาวกาลามะ เพื่อสอนไม่ให้เชื่อสิ่งใดอย่างงมงาย โดยให้ใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้เห็นจริงถึงคุณโทษก่อนเสมอ เช่น ไม่ควรเชื่อเพราะฟังตามกันมา หรือมีอยู่ในตำรา (อง.เอก-ทุก-ติก. (ไทย), 20/66/257) พระพุทธองค์ทรงเน้นย้ำว่าการจะหลุดพ้นทุกข์ได้ ต้องเกิดจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังนั้น ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด ๆ เช่น การศึกษา พระองค์ก็ทรงแสดงหลักอิทธิบาท 4 เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ หรือในเรื่องการดำเนินชีวิต พระองค์ก็ทรงสอนหลัก ศีล 5 เพื่อเป็นหลักประกันชีวิต ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนแล้วแต่เป็นการให้พุทธศาสนิกชนได้นำไปปฏิบัติเพื่อค้นพบสัจธรรมด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้ คือกระบวนการที่ผู้สอนจัดเตรียมกิจกรรม สภาพแวดล้อม และเนื้อหาสาระ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ กระบวนการนี้ครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การประเมินผล ไปจนถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม ผ่านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (กุลิสรา จิตรชญาวนิช, 2562) แต่การจัดการเรียนรู้สิ่งที่จำเป็นของกระบวนการ คือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการสอน ที่ประกอบด้วย (1) ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน (2) ขั้นการจัดการเรียนรู้ (ขั้นสอน) เป็นการนำเสนอเนื้อหาที่สอนโดยใช้เทคนิคและวิธีการต่าง ๆ และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผู้สอนจัดเตรียมไว้อย่างเป็นระบบ และ (3) ขั้นสรุป เป็นการสรุปบทเรียนหรือเนื้อหาที่เรียนในแต่ละครั้ง โดยผู้สอนอาจเป็นผู้สรุปหรือผู้เรียนร่วมกันสรุป ขึ้นอยู่กับการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน (วลิตา อุ่นเรือน, 2563)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ถือเป็นนวัตกรรมสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและแผนยุทธศาสตร์ชาติหลายฉบับ รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนทุกช่วงวัยให้มีโอกาส ความเท่าเทียม และมีสมรรถนะที่จำเป็นในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับสังคม การสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ และการดำเนินการตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม, 2567) พุทธนวัตกรรมจัดการเรียนรู้ จึงเป็นแนว

ทางการจัดการเรียนรู้ที่นำเอาหลักการและสาระสำคัญของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเรียนการสอนด้านศาสนาและศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมไปถึงการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การมีสติ และการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและความจำเป็นในพุทธวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์: มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม

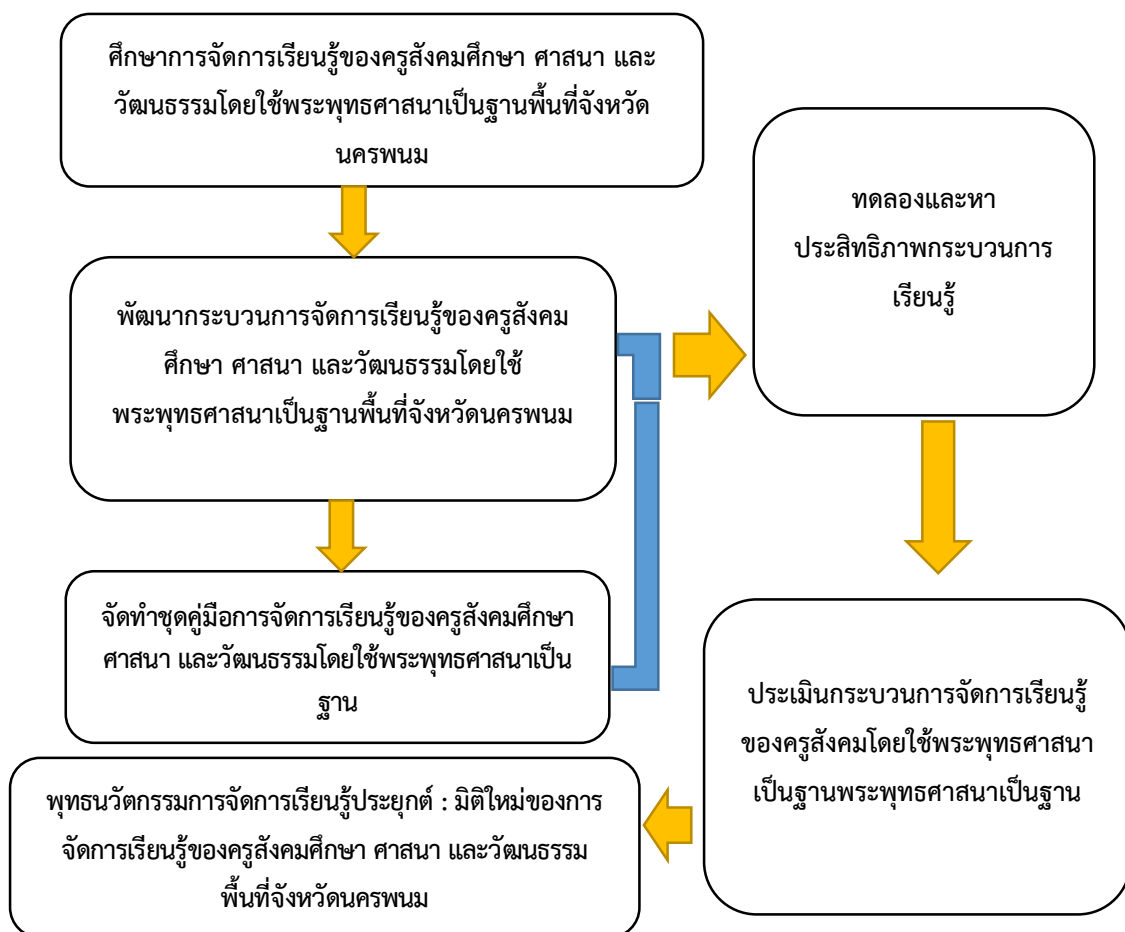
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม
- 2) เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม
- 3) เพื่อประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัย “พุทธวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์: มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคัมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษา พัฒนา และประเมิน กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคัมศึกษาฯ โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบงานวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

- 1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานความต้องการ
- 2) การออกแบบและพัฒนา
- 3) ทดลองเครื่องมือใช้ในโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง
- 4) การประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้
- 5) จัดทำชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ และวิธีการใช้ชุดพุทธนวัตกรรม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร ได้แก่ ครูสังคมฯ โรงเรียนในสังกัดจังหวัดนครพนมอยู่ในเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น นครพนม เขต 22 จำนวน 237 คน จาก 51 โรงเรียน โดยคณะผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของทาโรยามาเน (Yamane, Taro, 1967) ซึ่งใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่

0.05 กลุ่มตัวอย่างครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวนประมาณ 149 คน จากประชากรทั้งหมด 237 คน

2.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คณะผู้วิจัยศึกษาและพัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้พระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน คือ 1) กลุ่ม 1 คือ ผู้บริหาร 2) กลุ่ม 2 คือ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) กลุ่ม 3 คือ อาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน

ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่มเฉพาะ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 15 คน คือ 1) กลุ่ม 1 คือ ผู้บริหาร 2) กลุ่ม 2 คือ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และ 3) กลุ่ม 3 คือ อาจารย์คณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ กลุ่มละ 5 คน

2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

รวมทั้งสิ้น 129 คน

1) กลุ่ม 1 ได้แก่ ครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

จำนวน 4 คน

2) กลุ่ม 2 ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

จำนวน 125 คน 4 ห้อง

3. เครื่องมือการวิจัย เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยเน้นสร้างนวัตกรรมกระบวนการ ได้แก่ ชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธรูปศาสนา ซึ่งได้มีการทดลองใช้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา และขยายผลไปยังครูในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดนครพนม จึงมีเครื่องมือ ดังนี้

3.1 แบบสอบถาม (Questionnaires) จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความต้องการของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยประกอบด้วยข้อมูลส่วนบุคคล, ความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน, รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่ครูระดับมัธยมศึกษาพบเจอ

3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) มุ่งเน้นที่การรวบรวมข้อมูลเพื่อ พัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ ที่ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยมีเนื้อหาหลักเกี่ยวกับแนวคิดในการพัฒนาคู่มือ, การจัดกิจกรรมการสอน, และคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และรูปแบบคู่มือที่เหมาะสม

3.3 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion Form) งานนี้มุ่งเน้นการพัฒนา ชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะวิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง และการประยุกต์ใช้หลักพระพุทธรูปศาสนาในการจัดการเรียนการสอนของครู

3.4 ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาชุดคู่มือการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธรูปศาสนาเป็นฐาน โดยกำหนดเป็นชุดกระบวนการ จำนวน 4 ชุด ประกอบด้วย (1) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

(2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 (3) การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา และ (4) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสปปุริสธรรม 7

การสร้างเครื่องมือการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัยทั้งหมด เช่น แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และชุดปฏิบัติการวิจัย

2) ร่างเครื่องมือทุกฉบับ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaires) แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) เพื่อให้เป็นต้นแบบการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่

3) นำเครื่องมือที่ร่างไว้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) นำผลการตรวจสอบมาคำนวณหาค่า IOC (Item Objective Congruence Index) หากข้อใดได้คะแนนต่ำกว่า 0.50 จะถูกนำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5) จัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้ในการวิจัย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ผู้วิจัยได้แบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยออกเป็น 5 ระยะ มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 (R1: Analysis) ศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการของครูสังคมศึกษา ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธศาสนา โดยใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 (D1: Design and Development) ออกแบบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐาน

ระยะที่ 3 (R2: Implementation) นำชุดคู่มือที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ระยะที่ 4 (D2: Evaluation) ประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้, นวัตกรรม, และผลการใช้ชุดคู่มือ พร้อมทั้งถอดบทเรียน

ระยะที่ 5 (Create) จัดทำชุดคู่มือและวิธีการใช้ฉบับสมบูรณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เป็นไปตามตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดการวิเคราะห์ข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดมาสังเคราะห์

3. สนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ที่เป็นข้อความบรรยาย

4. วิเคราะห์ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็น

ฐาน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

ความคิดเห็นของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานในภาพรวม อยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}=3.89$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบประเด็นสำคัญ ดังนี้

ความสนใจและประโยชน์ที่รับรู้ รายการที่ได้ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “ท่านคิดว่าการจัดการเรียนรู้โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานสามารถพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนได้หรือไม่” ($\bar{X}=4.11$, S.D. = 1.01) ซึ่งอยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ “ท่านคิดว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้มีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างไรบ้าง” ($\bar{X}=4.06$, S.D. = 0.98) ซึ่งอยู่ในระดับมาก และความสนใจในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}=3.97$, S.D. = 0.99) ซึ่งอยู่ในระดับมากเช่นกัน

การประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน รายการ “ท่านเคยนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้หรือไม่” ($\bar{X}=3.89$, S.D. = 1.05) ซึ่งอยู่ในระดับมาก แต่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายที่มากกว่าเมื่อเทียบกับคำถามเกี่ยวกับความสนใจและประโยชน์ที่รับรู้

อุปสรรค รายการ “อุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้” ($\bar{X}=3.14$, S.D. = 1.18) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แต่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ที่สูงที่สุดเมื่อเทียบกับรายการอื่น ๆ (1.18) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่สูงอย่างเห็นได้ชัด (1.18) บ่งชี้ว่าคำตอบมีความหลากหลายอย่างมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการศึกษา มีการรับรู้ถึงระดับและประเภทของอุปสรรคที่แตกต่างกัน หรือบางคนสามารถเอาชนะอุปสรรคได้สำเร็จ ในขณะที่บางคนยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญ ความหลากหลายของคำตอบเกี่ยวกับอุปสรรคบ่งชี้ว่าการแก้ไขปัญหาแบบเดียวอาจไม่เพียงพอ นักการศึกษาแต่ละคนเผชิญกับความท้าทายที่แตกต่างกัน ซึ่งหมายถึงความจำเป็นในการสนับสนุนที่หลากหลายเพื่อจัดการกับอุปสรรคประเภทต่าง ๆ เช่น การขาดเวลา ความไม่สนใจของนักเรียน การขาดทรัพยากร หรือช่องว่างความรู้ส่วนบุคคล

ผลลัพธ์ที่คาดหวังสำหรับผู้เรียน ครูคาดหวังว่าการใช้พระพุทธศาสนาจะช่วย พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม เป็นอันดับแรก และยิ่งช่วย พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และทักษะชีวิตด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนา ครูเสนอให้มีนวัตกรรมหลักสูตรและการสอน ที่น่าสนใจ และเน้นการ พัฒนาวิชาชีพครู ทั้งด้านเนื้อหา การปฏิบัติ และการบ่มเพาะตนเอง

อุปสรรคหลักคือ ความไม่สนใจของนักเรียน (เนื่องจากเนื้อหา/วิธีการล้าสมัย หรือความซ้ำซาก), ความพร้อมของครูที่ยังขาดอยู่ (ขาดความรู้/ภาระงานมาก), และปัจจัยเชิงระบบ/ภายนอก (ข้อจำกัดเวลา, การลดความสำคัญของวิชา, ปัญหาเชิงศรัทธา เช่น พงศัตถวิทยาพระสงฆ์)

2. ผลการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหาร ครู และอาจารย์ พบว่า ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการยกระดับการศึกษา แต่มีมุมมองและวิธีการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน รวมถึงความท้าทายในการประยุกต์ใช้ร่วมกัน

หลักไตรสิกขา ถูกมองเป็นรากฐานในการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยผู้บริหารเน้นการสร้างคุณค่าในองค์กร ครูใช้ในการออกแบบกิจกรรม และอาจารย์เน้นการฝึกอบรมครูให้มีทั้งความรู้และจริยธรรม

หลักอริยสัจ 4 ถูกใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาองค์กร ปัญหาในห้องเรียน หรือปัญหาทางการศึกษา

หลักอิทธิบาท 4 เน้นการส่งเสริมแรงจูงใจภายใน โดยผู้บริหารเน้น “ฉันทะ” และ “วิริยะ” ครูส่งเสริม “จิตตะ” และ “วิมังสา” และอาจารย์เน้น “วิมังสา” เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

หลักสัปติสัทธิธรรม 7 ถูกใช้เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่สนับสนุนและเห็นอกเห็นใจ โดยผู้บริหารใช้ในการบริหารจัดการบุคลากร ครูใช้ในการบริหารชั้นเรียน และอาจารย์ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมวิชาชีพครู

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐาน ดังนี้

1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4

รูปแบบนี้มีแนวคิดหลักคือการประยุกต์หลัก อริยสัจ 4 มาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 (ทุกข์) ครูสร้างสถานการณ์ปัญหาหรือให้นักเรียนระบุปัญหาที่สนใจ

ขั้นที่ 2 (สมุทัย) นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา

ขั้นที่ 3 (นิโรธ) นักเรียนทดลองและเก็บข้อมูลเพื่อหาวิธีแก้ไข

ขั้นที่ 4 (มรรค) นักเรียนวิเคราะห์และสรุปแนวทางการแก้ไขที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

บทบาทของครูคือ ที่ปรึกษา ที่คอยแนะนำและกระตุ้นการคิด ส่วนนักเรียนมีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ในการแก้ปัญหา โดยการวัดผลจะประเมินทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ผ่านชิ้นงาน แบบทดสอบ และการสังเกตพฤติกรรม

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4

รูปแบบนี้เน้นการสร้างแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ โดยนำหลัก อิทธิบาท 4 มาใช้เป็นแนวทาง มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 (ฉันทะ) ครูสร้างความสนใจและแรงบันดาลใจในเนื้อหา

ขั้นที่ 2 (วิริยะ) ครูส่งเสริมความเพียรพยายามและความมุ่งมั่น

ขั้นที่ 3 (จิตตะ) ครูส่งเสริมความตั้งใจและสมาธิผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย

ขั้นที่ 4 (วิมังสา) ครูส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการใช้ปัญญา

บทบาทของ ครู คือ ผู้ดำเนินกิจกรรม ที่คอยออกแบบการเรียนรู้ ส่วน นักเรียน มีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ที่แสดงความเข้าใจผ่านการทำงานกลุ่ม การวัดผลจะประเมินทั้ง ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยพิจารณาจากชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตการทำงานร่วมกัน

3) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

รูปแบบนี้เน้นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมในด้านวินัย สมาธิ และปัญญา ด้วยหลัก ไตรสิกขา มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 (ศีล) ครูจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเป็นระเบียบเรียบร้อย

ขั้นที่ 2 (สมาธิ) ครูดำเนินการสอนผ่านกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อให้ตั้งใจในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 (ปัญญา) ครูนำนักเรียนสรุปและทบทวนความรู้เพื่อฝึกการใช้ปัญญาและเหตุผล

บทบาทของ ครู คือ ผู้ดำเนินกิจกรรม ที่วางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่วน นักเรียน มีบทบาทเป็นผู้ร่วมมือและผู้สร้างสรรค์ ที่ทำงานร่วมกันและนำเสนอผลงาน โดยการวัดผลจะเน้นที่ ชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตการทำงานกลุ่ม

4) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักสัปปริสรธรรม 7

รูปแบบนี้เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ด้วยหลัก สัปปริสรธรรม 7 โดยมีขั้นตอนที่สอดคล้องกับหลักธรรมแต่ละข้อ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ฉัณฺณมยฺหุตฺตา (รู้จักเหตุผล) เชื่อมโยงเนื้อหา กับชีวิตจริง

ขั้นที่ 2 อตฺถมยฺหุตฺตา (รู้จักประโยชน์) ชี้ให้เห็นคุณค่าของความรู้

ขั้นที่ 3 อตฺตมยฺหุตฺตา (รู้จักตน) เปิดโอกาสให้สำรวจความชอบและความถนัด

ขั้นที่ 4 มตฺตมยฺหุตฺตา (รู้จักประมาณ) สอนให้รู้จักความพอดีและการทำงานเป็นทีม

ขั้นที่ 5 กาลมยฺหุตฺตา (รู้จักเวลา) สอนการบริหารเวลาและความรับผิดชอบ

ขั้นที่ 6 ปริสสยฺหุตฺตา (รู้จักสังคม) จัดกิจกรรมกลุ่มที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน

ขั้นที่ 7 ปุคคสยฺหุตฺตา (รู้จักบุคคล) สอนให้ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่น

บทบาทของครูเป็น ผู้ดำเนินกิจกรรม (Activity facilitator) ที่ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักธรรม ส่วนผู้เรียนเป็น ผู้ร่วมมือ (Collaborator) และ ผู้สร้างสรรค์ (Creator) ที่ทำงานร่วมกัน และแสดงความเข้าใจ การวัดผลเน้นการทำงาน ชิ้นงาน การสอบ และการสังเกตพฤติกรรมในกลุ่ม

3. ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักพุทธศาสนาเป็นฐานสำหรับนักเรียนชั้น ม.2 โดยประเมินจากคะแนนใบงาน (E1) และแบบทดสอบหลังเรียน (E2) ตามเกณฑ์ 80/80 รวมถึงดัชนีประสิทธิผล (E.I.) ซึ่งผลการประเมินจะแยกตามหลักธรรมและเนื้อหาสาระที่ใช้ ดังนี้ ไตรสิกขา (สาระที่ 1) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 84.77/80.11% โดยมีดัชนี

ประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 65.42% สัมปฤทธิธรรม 7 (สาระที่ 2) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 82.00/85.11% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 57.99% อธิปไตย 4 (สาระที่ 3) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 89.09/86.36% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 67.86% อริยสัจ 4 (สาระที่ 5) ประสิทธิภาพ E1/E2 อยู่ที่ 83.16/80.11% โดยมีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 64.83%

ผลการประเมินนี้แสดงให้เห็นว่า การนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนมีคะแนนเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยมีพัฒนาการทางการเรียนรู้สูงขึ้น 57.99% ถึง 67.86% ซึ่งเป็นการยืนยันว่านวัตกรรมนี้มีประสิทธิผลในการพัฒนาผู้เรียน

4. ผลการวิจัยการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

การจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 4 หลัก ได้แก่ ไตรสิกขา (สาระที่ 1), สัมปฤทธิธรรม 7 (สาระที่ 2), อธิปไตย 4 (สาระที่ 3), และ อริยสัจ 4 (สาระที่ 5) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “พุทธนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ประยุกต์ : มิติใหม่ของการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมพื้นที่จังหวัดนครพนม” สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การศึกษาการจัดการเรียนรู้ของครูสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

จากการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนมีความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้หลักพระพุทธศาสนาในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้เรียน อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษาทางพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) ผลการวิจัยสะท้อนความคาดหวังของครูที่ต้องการเห็นผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข แม้ครูจะตระหนักถึงประโยชน์ดังกล่าว แต่การนำหลักธรรมไปใช้ในชั้นเรียนยังมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล (วลิตา อุ่นเรือน, 2563) โดยมีทั้งครูที่สามารถประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และครูที่ใช้เพียงบางครั้ง ทั้งนี้สอดคล้องกับทฤษฎา ขัมมณี ที่ระบุว่า “รูปแบบ” คือการทำให้ความคิดเชิงนามธรรมปรากฏเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เช่น แผนผังหรือแผนภาพ เพื่อเอื้อต่อความเข้าใจ และเป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาคำตอบและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ต่าง ๆ (ทฤษฎา ขัมมณี, 2562)

สำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักธรรม ครูเสนอประเด็นสำคัญ 2 ด้าน ได้แก่ (1) การพัฒนาหลักสูตรและนวัตกรรมการสอน และ (2) การพัฒนาวิชาชีพครู ทั้งด้านเนื้อหา วิธีการ

สอน และการพัฒนาตนเอง ซึ่งข้อเสนอแนะดังกล่าวเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

2. ผลการพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ได้รับการยอมรับว่าเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม สอดคล้องกับพุทธปรัชญาการศึกษาที่มุ่งพัฒนาด้านพฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ความรู้ความเข้าใจ) เพื่อความสมดุลและความยั่งยืนของผู้เรียน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557) แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับการบริหารสถานศึกษาโดยใช้คุณธรรมเป็นฐาน (Moral Leadership in Education) ซึ่งสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม (Starratt, R. J, 2017)

หลักอริยสัจ 4 ถูกประยุกต์เป็นกรอบการคิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ทั้งในระดับองค์กร (ผู้บริหาร) การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน (ครู) และการพัฒนานักศึกษาครู (อาจารย์คณะครุศาสตร์) แสดงให้เห็นว่าหลักอริยสัจ 4 มิใช่เพียงหลักธรรมเชิงศาสนา หากแต่เป็นเครื่องมือเชิงตรรกะที่ช่วยวิเคราะห์หาสาเหตุและวางแนวทางแก้ไขอย่างยั่งยืน (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ซึ่งเสริมสร้างทักษะการแก้ปัญหา (Problem-solving skills) ที่จำเป็นต่อผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษา

หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ส่งเสริมแรงจูงใจภายในและการเรียนรู้เชิงรุก โดยผู้บริหารมุ่งเน้น “ฉันทะ” และ “วิริยะ” เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความเพียรในการเรียนรู้ ครูส่งเสริม “จิตตะ” และ “วิมังสา” เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมและการคิดวิเคราะห์ลึกซึ้ง สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry-based learning) ที่กระตุ้นการตั้งคำถามและการใคร่ครวญผลลัพธ์ ขณะที่อาจารย์คณะครุศาสตร์เน้น “วิมังสา” เพื่อการประเมินตนและพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Knowles, M. S, 1975; Schön, D. A, 1983)

หลักสัปปุริสธรรม 7 ถูกนำมาใช้ในการบริหารบุคลากรและนักเรียนเพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เกื้อกูลและเห็นอกเห็นใจ ครุ่นนำไปใช้ในการจัดการชั้นเรียนและทำความเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียน ซึ่งสะท้อนแนวคิดการจัดการชั้นเรียนเชิงบวกและการเคารพความหลากหลาย

3. ผลการประเมินกระบวนการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นฐานพื้นที่จังหวัดนครพนม

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ใช้หลักธรรม ไตรสิกขา, สัปปุริสธรรม 7, อิทธิบาท 4, และอริยสัจ 4 มีค่าประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยคะแนนเฉลี่ยจากใบงานระหว่างเรียน (E1) อยู่ระหว่าง 82.00% - 89.09% และคะแนนเฉลี่ยจากแบบทดสอบหลังเรียน (E2) อยู่ระหว่าง 80.11% - 86.36% คะแนน E1 ที่สูงกว่า 80% แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติกิจกรรมระหว่างเรียนได้ดีเยี่ยม ขณะที่คะแนน E2 ที่สูงกว่า 80% ยืนยันว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

หลังจากการเรียนรู้ในระดับดีเยี่ยม ค่าดัชนีประสิทธิผลที่สูงนี้ชี้ให้เห็นว่านักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นการยืนยันว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้จริง (Tyler, R. W, 1949)

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลวิจัย

1) ครูมีความเห็นอยู่ในระดับมาก หากการสอนที่ใช้หลักพระพุทธศาสนาเป็นฐานสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน และพบอุปสรรคสำคัญในการประยุกต์ใช้ที่เชื่อมโยงกับความไม่สนใจของนักเรียน และความไม่พร้อมของครู

2) ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4 แบบ ที่ประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ อริยสัจ 4 (สำหรับการแก้ปัญหา) อิทธิบาท 4 (สำหรับการสร้างแรงจูงใจ) ไตรสิกขา (สำหรับการพัฒนาแบบองค์รวม) สัมปยุตธรรม 7 (สำหรับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม)

3) การสอนทั้ง 4 แบบที่พัฒนาขึ้น มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ 80/80 และจากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานการศึกษาและผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการสอนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งจัดสรรเวลาและทรัพยากรที่จำเป็นรวมถึงจัดทำหลักสูตรและนวัตกรรมที่น่าสนใจ

2) ภาครัฐและสถาบันผลิตครูควรกำหนดนโยบายและหลักสูตรเพื่อพัฒนาครู ทั้งด้านเนื้อหาเทคนิคการสอน และการพัฒนาตนเอง เพื่อให้ครูมีความพร้อมและมั่นใจในการสอนโดยใช้หลักธรรมพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในการสอน

2.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการทดลองในกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลายมากขึ้น เช่น ขยายไปยังพื้นที่อื่น เพื่อยืนยันประสิทธิภาพของนวัตกรรมในวงกว้าง

2) ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จและความท้าทายในการนำนวัตกรรมไปใช้จริง

3) ควรมีการพัฒนาเครื่องมือและกรอบการประเมินผลที่สามารถวัดผลการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และทักษะชีวิตของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กุลิสรา จิตรขณาวณิช. (2562). *การจัดการเรียนรู้*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แชมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 23). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง. แมสโปรดักส์ จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). *ขรวาสธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิธรรมทาน ไชยา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วลิตา อุ่นเรือน. (2563). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ตามสภาพจริงเพื่อส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคลสำหรับนักศึกษาครู. *วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. (2567). *นโยบายและจุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครพนม*. สืบค้นเมื่อ 28 ตุลาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/u5d6Z>.
- Knowles, M. S. (1975). *Self-directed learning: A guide for learners and teachers*. New York: Association Press.
- Schön, D. A. (1983). *The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action*. New York: Basic Books.
- Starratt, R. J. (2017). *Moral Leadership in Schools: Professionalism, Ethics, and the Challenge of Democratic Leadership*. Charlotte. NC: Information Age Publishing.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics, An Introductory Analysis*. 2nd Ed. New York: Harper and Row.